

KVILLINGE KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Kville församling
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

KVILLINGE KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Kvillinge församling
Norrköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län*

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Kvillinge kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Kvillinge kyrka	4
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation m.m. – karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Beskrivning av enskilda kvarter	17
1:a kvarteret	17
2:a kvarteret	20
3:a kvarteret	23
Källor	26
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	27
Förklaring till exempellistan	27
Utvärderingskarta	28
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter och begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: "Om en

gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt läns museerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete har utförts av Olle Hörfors och rapport av antikvarie Jeannette Kreutz, Östergötlands läns museum 2006. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartan, blad 096 03, Kvillinge. Kartan utgiven 1980.

KVILLINGE KYRKOÅRD

Kyrkogårdens omgivning

Kvillinge kyrka är belägen ca fem kilometer norr om Norrköping vid kanten av den öppna Kvillingeslätten och vid foten av en långsträckt skogsklädd förkastningsbrant. Vägen följer branten och kantas delvis av bebyggelse. Öster om kyrkan, gränsande mot kyrkogården, ligger en väl sammanhållen gårdsmiljö. Söder om kyrkan är den f.d. prästgården belägen med en mangårdsbyggnad från omkring år 1800. Denna har senare byggts om.

Kvillinge kyrka

Kvillinge är en medeltida socken och de äldsta delarna av den nuvarande kyrkan härstammar från en stenkyrka som sannolikt uppfördes under 1100-talet. Kyrkan har sedan ombyggt vid ett flertal tillfällen och dagens kyrkobyggnad fick sin huvudsakliga utformning 1784-85 av byggmästare Törngren och arkitekt Jacob Wulff. Tornet tillkom dock först 1927 efter ritningar av arkitekt Karl Martin Westerberg. Kyrkan består av ett rektangulärt långhus med ett smalare femsidigt kor, sakristia mitt på långhusets nordsida samt torn i väster. Fasaderna är vitputsade och sadeltaken belagda med svartmålad falsad plåt och tornets spira med kopparplåt. De rundbågiga fönsteröppningarna är sedan slutet av 1800-talet försedda med gjutjärnsbågar. Huvudingången är via tornet i väster, men en ingång finns även centralt på södra sidan. Interiören präglas till hög grad av en omfattande renovering, som utfördes 1894.

Kvillinge kyrka år 1900, ca. Vid den tiden hade kyrkan ännu inte något torn, det stod klart 1927. Gravvården i förgrunden med urnan finns för övrigt kvar ännu. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

Kyrkogårdens historik

Först 1927 byggdes ett torn för kyrkklockorna. Den gamla klockboden såldes till Björnsnäs där den kom att fungera som gårdskapell. De båda klockorna är tillverkade 1693 respektive 1758.

Gravkapellet på Kvillinge kyrkogård invigdes 1955.

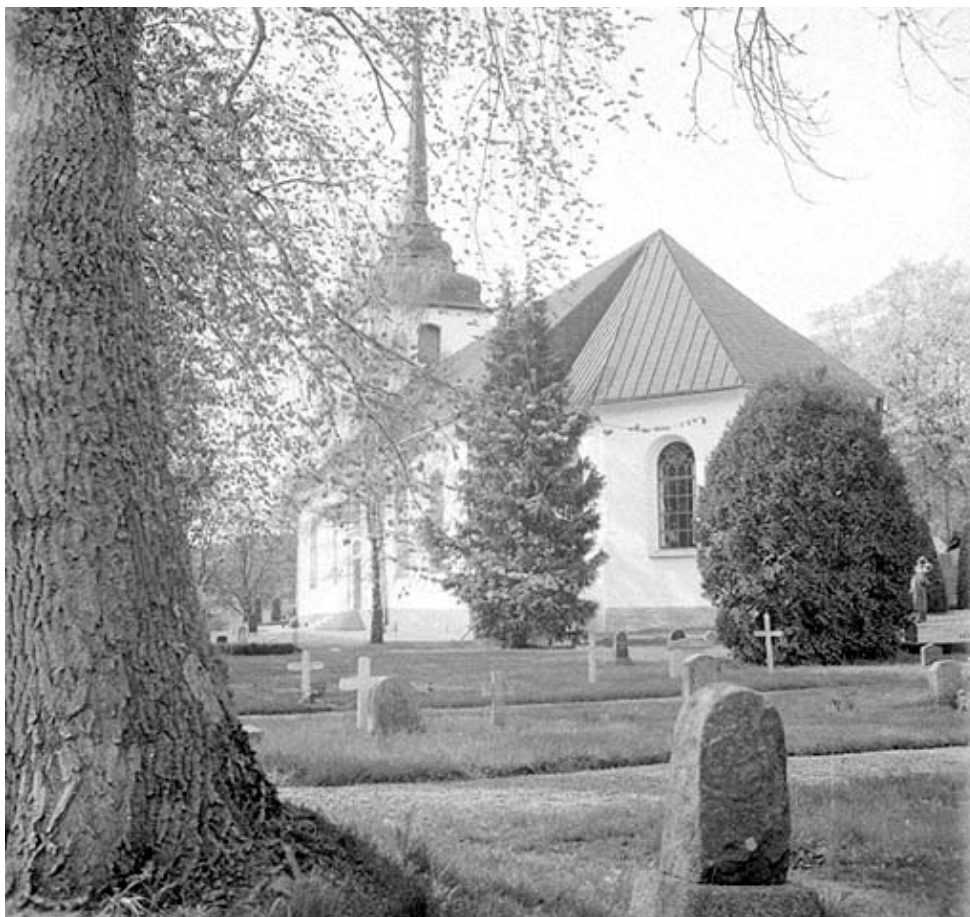
1968 utfördes restaureringsarbeten inne i kyrkan. Då fann man en tidigare okänd gravkammare längst fram i kyrkgången. Där hittades sex kistor. Två namn gick att utläsa från fyndet, Krusenbjörn, forna ägare till Krusenhof, samt Juringius från Hults Bruk. För övrigt finns inne i kyrkan flera begravningsvapen från de adliga ätterna och högt uppsatta personer som levt i trakterna kring Kvillinge kyrka.

1989 gjordes en arkeologisk undersökning i samband med dräneringsarbeten. Kyrkans grundmurar framkom vid grävningarna. Inga förhistoriska lämningar hittades i de upptagna schakten.

2001 gavs tillstånd att få anlägga en minneslund på Kvillinge kyrkogård. Förslaget var att den skulle anläggas i det nordöstra hörnet. I det området hade gravrätterna gått ut och gravvårdarna tagits bort. Minneslunden var tänkt att utformas i en kvadratisk form, avgränsad av nya häckar av idegran. I minneslunden skulle två soffor placeras och i centrum, en minnessten omgiven av planteringar och med plats för blomvaser. Intill häcken mot väster var det enligt ansökan tänkt att placera ett träkors, något som länsstyrelsen ansåg borde utgå.

Kyrkan sedd från nordöst ca år 1930. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

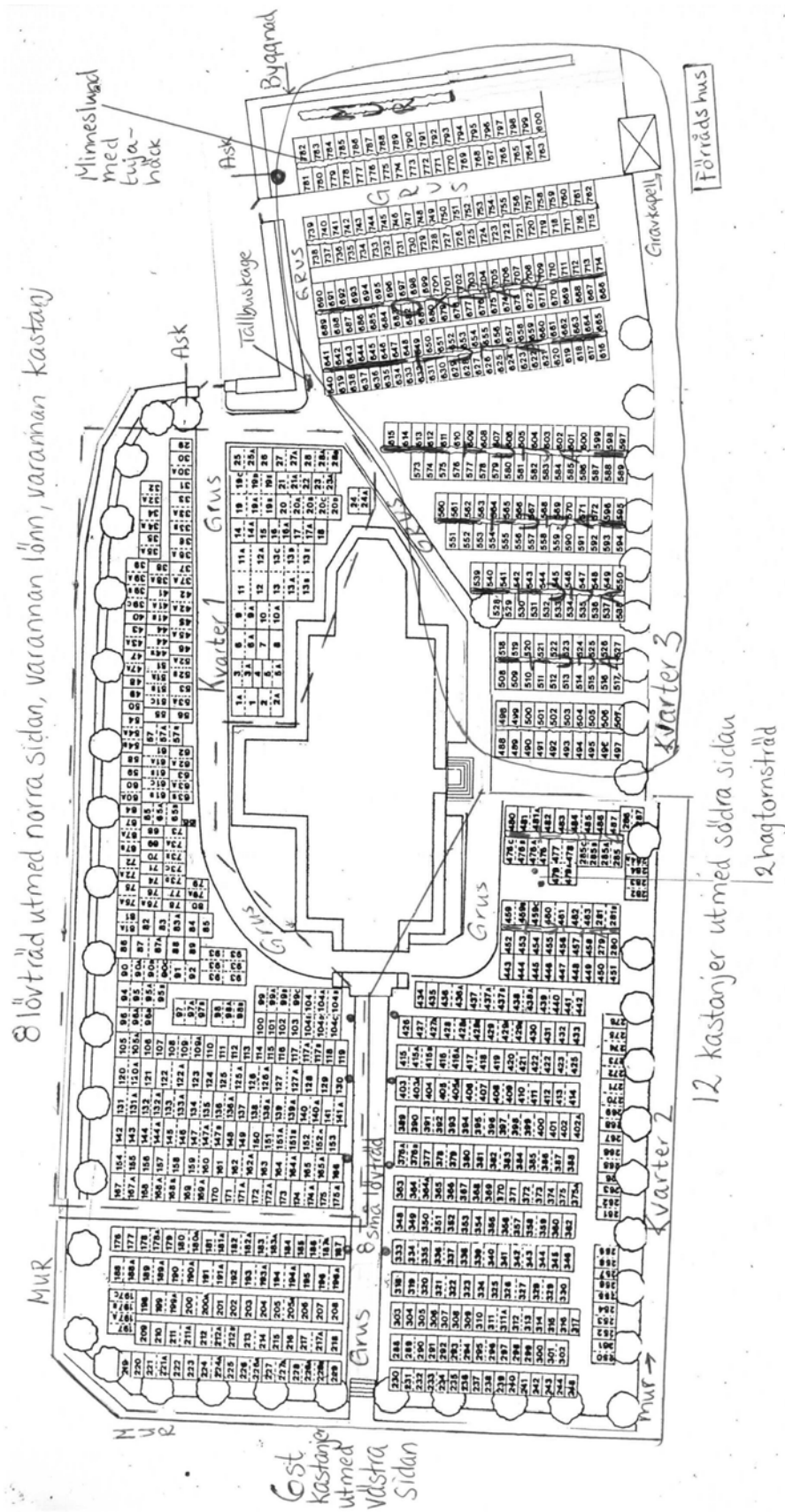

Kyrkan sedd från sydost 1953. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

Flygfoto från 1964. Foto från Östergötlands läns museums samlingar.

Kvillinge kyrkogård, vegetation m.m.

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården omgärdas av en stenmur med ingångar i öster och väster med vita putsade grindstolpar med grindar av smidesjärn. På kyrkogårdens sydöstra del uppfördes ett bisättningskapell 1955 efter ritningar av arkitekt Kurt von Schmalensee i Norrköping.

Vid Ättetorps komministerboställe i Åby, som revs 1984, invigdes 1918 en ny begravningsplats. Kyrkogården ligger nedanför förkastningsbranten vid Kvillinge, halvvägs mellan samhällena Jursla och Svärtinge norr om Norrköping. Kyrkogården är relativt långsträckt i öst-västlig riktning, med ett tillägg i sydöst som ger den en oregelbunden form.

Allmän karaktär

Kyrkogården norra del präglas av en öppen gräsyta med ett mycket stort antal ålderdomliga gravvårdar av synnerligen blandat slag. I den västra delen finns det flera grusade gravar. Den södra delen av kyrkogården präglas av dess rygghäckar. Mot den östra sidan finns rester av en gammal allmän linje, varav nio vårdar finns kvar. De håller på att ersättas av moderna vårdar.

Hela anläggningen omges med en kyrkogårdsmur och en hög och tät trädkrans. Den norra halvan ligger i ursprunglig markhöjd medan den södra halvan av kyrkogården fyllts ut med ca 1,5 m jord.

Omgärdning

I väster finns en kyrkogårdsmur av kluven och huggen granit, lagd utan bruk i oregelbunden skiftgång. Muren fortsätter på norra sidan. I öster utgörs gränsen av en kyrkogårdsmur som är sammanbyggd med en bod på halva sträckan. Muren täcker inte hela sidan, utan byggnadens vägg utgör gräns för resten av sidan. I söder är kyrkogårdsmuren en stödmur bestående av 0,1-1,0 m stor delvis sprängd sten, lagd utan bruk. Trädkransen består av sex höga kastanjer i väster. I norr består trädkransen av tio träd. Två askar längst i öster och varannan lönn och kastanj på resten av sträckan. Trädkransen består på den södra sidan av tolv höga kastanjer, varav två rödblommande i mitten, se den översta bilden på nästa sida.

Ingång på den nordöstra sidan.

På den östra sidan går muren intill ett hus.

Stödmur på den södra sidan.

Västra muren med grind.

Ingångar

Huvudingången i väster, är en pargrind i järnsmide mellan enkla fyrsidiga grindstolpar. Grindarna är ornerade i tre nivåer med enkla spjälor, kors och vågor. I nordöst finns två likartade grindar ut mot den mindre parkeringen. Den nordligare av de två leder in mot 1:a kvarteret och den sydligare mot minneslundan och 3:e kvarteret. Båda ingångarna har samma sorts järnsmidesgrindar som västra ingången, men står mellan fyrsidiga vitputsade grindstolpar med huvor av grön falsad plåt. Båda är krönte av kulor och i utpräglad empirstil.

Västra huvudingången.

Grind på den norra sidan vid en parkering.

Vegetation

Den norra kyrkogården är helt öppen och saknar helt vegetation med undantag av att ett par av gravarna flankeras av höga tujor. Från huvudingången i väster löper en allé av åtta formklippta ca 2 m höga lövträd. Gravraderna söder och öster om kyrkan är skilda av rygghäckar huvudsakligen relativt låga tujor och häckar av oxbär. Några av gravvårdarna på kyrkogården omgärdas av låga buxbomshäckar. Sydöst om kyrkan växer en mycket hög tuja och två hagtornsträd står strax sydväst om kyrkporten. Längs med kyrkans södra vägg finns häckväxter av en mängd olika typer, bland annat ölandstok, tuja, jasmin m.m.

Södra sidan, rygghäckar och höga träd.

Nr 19 i kv. 1, omges av höga tujor.

Den västra gången flankeras av formklippta lövträd.

Gångsystem

Gångarna består av naturgrus. En huvudgång leder från den västra grinden upp till kyrkan som också omges av en gång. En gång leder från den södra av de nordöstra ingångarna och fram till gravkapellet. De båda nordöstra gångarna är också förbundna av en gång. I övrigt är alla grusgångar inne i kvarteren borttagna.

Gravvårdstyper

Det finns många olika typer av gravvårdar på Kvillinge kyrkogård. Invid kyrkans nordöstra sida finns flera högresta, äldre gravvårdar. I kv. 2 vid det sydvästra hörnet finns flera stenomgärdade grusgravar. Även på den norra sidan finns flera stenomgärdade vårdar. Utmed den södra sidan finns en blandning av äldre, högresta vårdar, en del med omgärdning, linjevårdar samt nyare, moderna vårdar. Det finns totalt nio linjevårdar kvar. Systemet med linjegravar växte fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen inträffade. På så sätt kunde äkta makar eller andra familjemedlemmar komma att begravas långt ifrån varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt statuskillnad men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Systemet upphörde 1964 varefter flertalet vårdar togs bort. Vårdarna är i regel små och enkla. Vanliga är exempelvis träkors eller små plattor av sten. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så att man kan följa ordningen på gravläggningarna.

Titlar förekommer på ett par av vårdarna. De som finns på Kvillinge kyrkogård är exempelvis olika kyrkliga titlar som Prost, Kantor, Kyrkoherde, Kyrkvärden. Vidare finns olika yrkestitlar som Skogvaktare, Skolläraren, Sågmästaren, F.d. Mjölaren m.m. Det finns ett par kvinnliga

titlar. Dessa är Hustrun, Mamsell, Lärarinnan och Fru. Militära yrken finns också representerade genom Majoren, Fanjunkaren och Kommendörkapten. Det finns fyra vårdar med titeln Trädgårdsmästaren. Endast ett fåtal av vårdarna bär namn efter gården eller orten där de avlidna kom ifrån. På de äldre vårdarna finns några stycken med den äldre stavningen för Kvillinge – Quillinge. För att nämna några förekommer också Ringby, Krusenhof, Simonstorp, Aspbacken, Grantorp och Hults bruk. Det finns invid kyrkans nordvästra sida flera uppställda järnkors samt en häll, den är dessvärre helt oläslig.

Exempel på tre olika gravvårdar från Kvillinge kyrkogård.

Minneslund

Minneslunden är belägen norr i kyrkogårdens nordöstligaste hörn. En stenram av huggen 1 x 0,3 m stor sten jämnar ut en mindre höjdskillnad. På stenramen växer en 0,6 m hög idegranshäck som omgärdar lunden i alla väderstreck utom i norr där kyrkogårdsmuren utgör avgränsningen. I mitten finns en rund brunn byggd av huggna granitstenar och bildad kring en röd natursten. I brunnens kanter finns hål för blomsterinsättning. På ena sidan brunnen finns enstensättning av gatsten, där också två parkbänkar ställts. På den andra sidan finns en rund blomsterrabatt och en gräsmatta. I lunden står också det traditionella, rundade metallskapet för ljus.

Minneslund.

Byggnader

I den sydöstligaste delen av kyrkogården finns ett souterrängbyggt gravkapell från 1955 i den södra muren. Det är tillbyggt på baksidan. Framifrån syns en vitputsad byggnad under ett falsat grön plåttak och med en grön metallport. På baksidan har takfallet förlängts så att ett ca 3 m brett garage kunnat tillfogas. I den södra muren, strax väster om kapellet finns en inmurad källare.

Strax utanför gravkapellet finns en arbetslokal bestående av ett gråmålat mindre hus med stående panel under ett mörkt tegeltak.

I östra muren ingår en långsmal uthusbyggnad tillhörande prästgården. Huset består av tolv timrade sektioner skilda av vita knutningar. Huset har ett tvåkupigt tegeltak och vita knutar och fönster.

Gravkapellet sett från norr och väst. Väster om kapellet finns en källare i muren. Bilden nedan visar den förrådsbyggnad som ligger bakom kapellet.

Byggnad tillhörande prästgården utanför den östra muren.

Övrigt

Det finns undanställda gravvårdar utmed förrådets västra och östra vägg.

Kulturhistorisk bedömning

Kvillinge kyrka och kyrkogård med dess murar, grindar, trädkrans och gravvårdar utgör en väl sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden. Kyrkogårdsmuren med dess tre ingångar har ett mycket högt värde.

Den höga trädkransen minner om ett äldre parkideal som sedan slutet av 1700-talet utvecklats på våra kyrkogårdar.

Det finns flera mycket ålderdomliga gravvårdar på kyrkogården. Gravvårdar kan vara kulturhistoriskt intressanta ur flera aspekter. Det gäller dels ålderdomliga vårdar, vårdar med person- eller lokalhistoriskt intresse, eller vårdar av en speciell sort eller tack vare dess hantverksvärde. Bland gravvårdar av särskild typ kan exempelvis vårdarna i kalksten nämnas. En av dem har en s.k. Thorvaldsen medaljong. Denna typ av medaljong med olika motiv tillverkades från mitten av 1800-talet. En annan mycket speciell vård är en kolonn av gjutjärn med en urna upptill. Den står i kv. 2 och dateras till 1847. Här finns ett stort antal bevarade stenramsgravar och några gravar omgärdas av låga buxbomshäckar. Järnstaket var en mer påkostad form av omgärdning som finns till ett par av gravarna. Omgärdningar med stenramar verkar ha blivit vanligt sedan 1920-talet. En stor del av dessa gravar har kvar sin äldre täckning av grus/sand. Grustäckta gravar var tidigare mycket vanliga på länets kyrkogårdar, men de har ofta lagts om till gräsgravar.

De gravvårdar som bär någon form av titel är genom sin titel kulturhistoriskt intressanta i och med att de ger mycket information om näringsliv och sociala struktur i en bygd. På Kvillinge kyrkogård förekommer en mängd olika titlar. Exempelvis finns det titlar som hör de övre samhällsklasserna till som Öfverjägmästare, Justitierådmannen, Prost, Kammarherre och Bruksinspektoren. Det finns tre med titeln Banvakten/ F.d. Banvakten. Utöver dessa finns exempel på flera olika yrken som Trädgårdsmästaren, Läraren, Snickaren, Fabrikör, F.d. Mjölaren, Fiskaren m.m. En ovanlig yrkestitel är Masmästaren. En person med det arbetet ansvarade för driften av en masugn. På den äldsta vårderna från 1847 finns titeln Direceuren. Vidare finns det kvinnliga titlar som Mamsell, Lärarinnan och Hustrun.

Värdefullt är också de nio linjevårdar som finns bevarade. Systemet med linjegravar växte fram under slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde på linje varefter dödsfallen inträffade. På så sätt kunde äkta makar eller andra familjemedlemmar begravas långt ifrån varandra. Från början innebar systemet troligen inte någon direkt statusskillnad men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Systemet upphörde 1964 varefter flertalet vårdar togs bort. Vårdarna är i regel små och enkla. Vanliga är exempelvis träkors eller små plattor av sten. Det är av vikt att bevara linjegravvårdar så att man kan följa ordningen på gravläggningarna.

Värdet ligger även i kvarterets struktur med dess gångar och vegetation. Längs den västra gången står fyra formklippta lövträd på vardera sidan. Dessa markerar tydligt huvudingången.

Gravkapellet i den södra muren byggdes 1955 och har ett visst kulturhistoriskt värde.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

1:a kvarteret

Kvarteret utgör den norra delen av kyrkogården, med undantag av fyra gravrader längst i nordväst.

Allmän karaktär

Kvarteret består av en öppen gräsyta utan häckar. Bland gravarna finns ett relativt stort antal stenramsgravar. Gravvårdarna är till övervägande del mycket ålderdomliga. Äldst är de som står nordöst om kyrkan, där 1700-tal och tidigt 1800-tal dominerar.

Kv. 1. I förgrunden, gravvård nr 97 från 1857.

Omgärdning

Kvarteret omgärdas av kyrkogårdsmuren på norra och östra sidan. På södra sidan ligger kyrkan och väster om, kv. 2. På den norra sidan finns en trädkrans av ask, lönn och kastanj.

Ingångar

Det finns en ingång på den nordöstra sidan.

Vegetation

Förutom trädkransen är det sparsamt med vegetation i kv. 1. Det finns exempelvis inga rygghäckar. Däremot finns det ett par gravvårdar som omges av exempelvis olika barrväxter, t.ex. tujor. Några gravar omgärdas av en låga buxbomshäckar. Utmed den västra huvudingången finns formklippta lövträd.

Gångsystem

En grusgång leder från ingången fram förbi kyrkan och går ut i den västra huvudingången.

Gravvårdstyper

Bland gravarna finns ett relativt stort antal stenramsgravar. Gravvårdarna är till övervägande del ålderdomliga. Äldst är de som står nordöst om kyrkan, där 1700-tal och tidigt 1800-tal dominerar. Här finns bland annat flera stora hällar som troligtvis tidigare legat som kyrkgolv. Det finns också höga bautastenar. En liten kalksten har en Thorvaldsenmedaljong. Denna typ av medaljonger med olika motiv tillverkades från mitten av 1800-talet. Det finns två gravar som förutom sin äldre grusbeläggning, även har sina äldre järnstaket kvar.

Flertalet av vårdarna i kv. 1 bär någon form av titel. Exempelvis finns det titlar som hör de övre samhällsklasserna till som Öfverjägästare, Justitierådmannen, Riddare, Prost, Kammarherre och Bruksinspektoren. Det finns tre med titeln Banvakten/ F.d. Banvakten. Utöver dessa finns exempel på flera olika yrken som Trädgårdsmästaren, Läraren, Snickaren, Fabrikör, F.d. Mjölaren och Fiskaren. En ovanlig yrkestitel är Masmästaren. En person med det arbetet ansvarade för driften av en masugn.

Nr 4 från 1863.

Nr 28 från 1928 omgärdas av buxbomshäckar.

Nr 16 från 1826.

Detalj av vård 93 med porträttmedaljong.

En sandgrav omgärdad av järnstaket från 1875. I förgrunden en modern vård, nr 84.

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

I kvarter 1 finns höga kulturhistoriska värden. En stor del av värdet ligger i alla de äldre, mer påkostade gravvårdar som finns. Gravvårdar kan vara kulturhistoriskt intressanta ur flera aspekter. Det gäller dels ålderdomliga vårdar, vårdar med person- eller lokalhistoriskt intresse, eller vårdar av en speciell sort eller tack vare dess hantverksvärde. Bland gravvårdar av särskild typ kan exempelvis vårdarna i kalksten nämnas. En av dem har en s.k. Thorvaldsen medaljong. Denna typ av medaljonger med olika motiv tillverkades från mitten av 1800-talet. Här finns ett stort antal bevarade stenramsgravar och några gravar omgärdas av låga buxbomshäckar. Järnstaket var en mer påkostad form av omgärdning som finns till två av gravarna. Omgärdningar med stenramar verkar ha blivit vanligt sedan 1920-talet. En stor del av dessa gravar har kvar sin äldre täckning av grus/sand. Grustäckta gravar var tidigare mycket vanliga på länets kyrkogårdar, men de har ofta lagts om till gräsgravar.

Flertalet av vårdarna i kv. 1 bär någon form av titel. Exempelvis finns det titlar som hör de övre samhällsklasserna till som Öfverjägmästare, Justitierådmannen, Riddare, Prost, Kammarherre och Bruksinspektoren. Det finns tre med titeln Banvakten/ F.d. Banvakten. Utöver dessa finns exempel på flera olika yrken som Trädgårdsmästaren, Läraren, Snickaren, Fabrikör, F.d. Mjölaren och Fiskaren. En ovanlig yrkestitel är Masmästaren. En person med det arbetet ansvarade för driften av en masugn. Titlar är intressanta i och med att de kan ge mycket information om sociala struktur och näringsliv i en trakt.

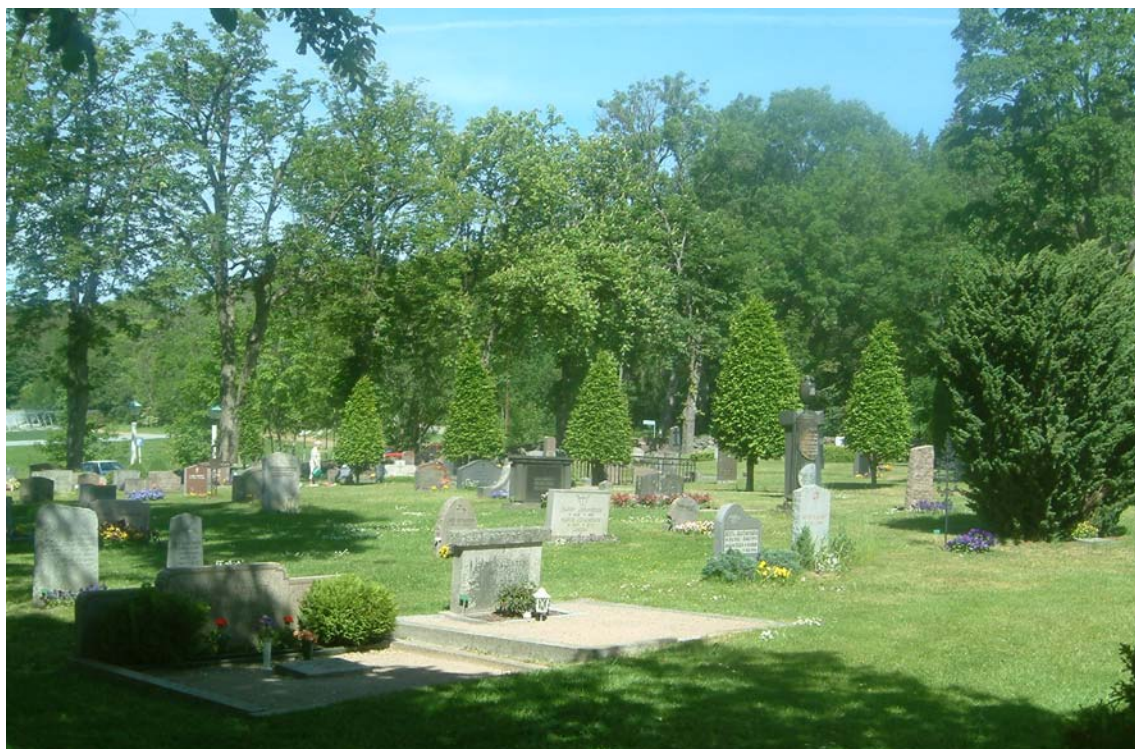
Vidare finns värde i grusgångarnas sträckning från den västra huvudgången till de gångar som går runt kyrkan. Den västra gången flankeras av fornklippta lövträd som tydligt markerar huvudingången.

2:a kvarteret

Kvarteret utgör hela den västra sidan och halva södra sidan.

Allmän karaktär

Kvarteret består av 23 raka rader gravar med rygghäckar på den del som ligger söder om kyrkan medan den övriga södra delen och den norra delen saknar häckar. De västra delarna av kvarteret innehåller ett relativt stort antal grusade gravar.

Kvarter 2 på den södra sidan. De låga formklippta träden på rad i bildens mitt står utmed den västra huvudingången.

Omgärdning

Kvarteret omges av kyrkogårdsmuren och trädkransen i väster och söder. I norr gränsar kvarteret till kyrkan och i öster till kv. 3. En gräsmatta skiljer kv. 2 och 3 åt.

Ingångar

Den västra ingången leder in till kvarteret.

Vegetation

De fyra östligaste gravraderna skiljs åt av två rygghäckar. Båda är nord-sydligt orienterade och utgörs av 0,5 m hög tuja. Vid en grav står två hagtornsträd och ett par andra vårdar flankeras av tujor.

Gångsystem

Den enda grusgång som finns kvar är den som sträcker sig runt kyrkan.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är huvudsakligen från 1940-1970-talet. I den västra delen av kvarteret finns ett relativt stort antal stenramsgravar. Närmast kyrkan står ett par äldre, mest anmärkningsvärd är en i form av en klassisk pelare, utförd i järn, från mitten av 1800-talet, se bilden nedan. En grav är försedd med en järnkedja. Det finns flera olika titlar på vårdarna i kvarteret. Det finns exempelvis Fiskaren, Banvakten, Trädgårdsmästaren, Kyrkoherde, Skogvaktare och Mamsell.

Nr 429 från 1847.

Nr 197 från 1910 är en ovanlig vård med en kista ovanpå stenen.

Nr 221 från 1910 är ett ex. på avbrutet livsträd med öppen bok.

Exempel på stenramsgravar med grus/sand täckning.

I kv. 2 finns inte så många rygghäckar utan gravvårdarna står fritt på gräsmattan. Korset till höger är ett s.k. Vingåkerskors.

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Inom kvarter 2 finns höga kulturhistoriska värden främst genom alla de ålderdomliga gravvårdar som finns. Bland annat finns det en mycket stor andel stenomgärdade gravar täckta med grus eller sand. Stenomgärdade gravar verkar ha blivit vanligt förekommande från 1920-talet. Tidigare fanns de i större utsträckning på länets kyrkogårdar men många har sedermera tagits bort. Det är likadant med de gravar vars yta täcks av sand/grus. Här på Kvillinge kyrkogård finns många kvar, men de har också varit vanligare förr men har efter hand såtts igen med gräs.

Vidare finns det en mängd olika typer av ålderdomliga gravvårdar i kvarteret. Det finns en vård som har en öppen bok på ett avbrutet livsträd. En annan ålderdomlig vård är en kolonn i järn med en urna upptill. Det finns flera olika sorters kors i järn, kalksten, trä och marmor.

Det finns flera olika typer av titlar på gravvårdarna i området. Bland annat finns det tre med titeln Trädgårdsmästaren, två med titeln Kyrkoherden. Det finns kvinnliga titlar som Mamsell, Lärarinnan och Hustrun. På den äldsta vården från 1847 finns titeln Direceuren. Titlar på gravvårdarna är kulturhistoriskt intressanta i och med att de kan ge mycket information om vilka som levtt och verkat i en bygd.

Värdet ligger även i kvarterets struktur med dess gångar och vegetation. Längs den västra gången står fyra lövträd på vardera sidan som formklippts. Dessa markerar tydligt huvudingången.

3:e kvarteret

Kvarteret utgör den östra delen av den halva delen av den södra delen av kyrkogården Dessutom sträcker sig kvarteret ytterligare en bit åt öster fram till prästgården.

Allmän karaktär

Kvarteret utgörs av 18 nord-sydliga gravrader på åtskilda av rygghäckar. Kvarterets östligaste del har varit kyrkogårdens linjevårdsområde och nio linjevårdar daterade mellan 1926 och 1944 finns kvar. I övrigt finns bara helt moderna vårdar.

Omgärdning

På den södra sidan avgränsas kyrkogården av stödmuren. På den östra sidan finns en byggnad som hör till prästgården som muren går tätt intill. Den norra sidan omgärdas dels av muren en bit men också till kvarter 1 och kyrkan. I väster gränsar kvarteret till kv. 2.

Ingångar

I nordöst finns en ingång vid parkeringen.

Ingången i det nordöstra hörnet. I bakgrunden syns byggnaden som muren går intill.

Vegetation

Gravraderna är indelade av rygghäckar. Från väster finns sex häckar av 0,6 m höga tujor och en lika hög oxbärshäck. Sydöst om kyrkan växer en hög tuja, se den översta bilden på nästa sida. Vid den norra muren, i hörnet mot kv. 1, finns ett tallbuskage.

Rygghäckar på den södra sidan av kyrkan.

Gångsystem

Från ingången i den norra muren löper en grusgång fram till kyrkan där den går runt kyrkan till västra sidan. Från samma ingång går en annan grusgång rakt fram till gravkapellet i södra muren.

Gravvårdstyper

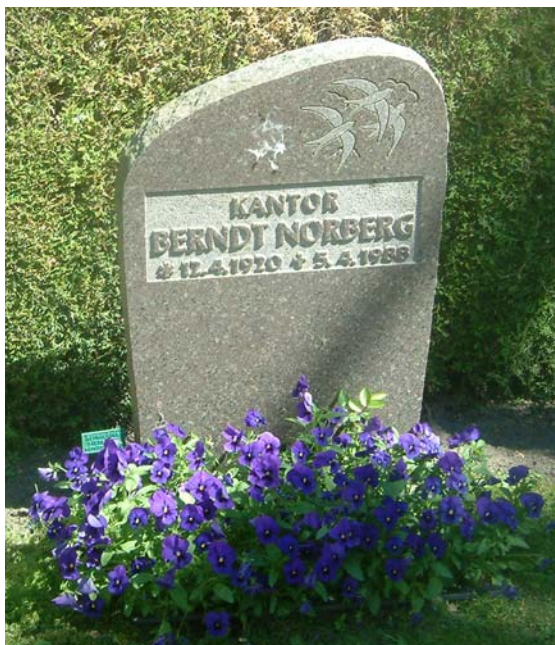
Gravvårdarna är huvudsakligen från sent 1900-tal. Några enstaka äldre linjevårdar finns kvar. Systemet med linjegravar växte fram i slutet av 1700-talet. Det innebar att begravingarna skedde utmed en linje varefter dödsfallen inträffade. I och med det kunde äkta makar eller andra familjemedlemmar få sina viloplatser långt ifrån varandra. Från början innebar systemet inte någon direkt statusskillnad. Men under 1800-talet kom det att bli en gravform för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. Systemet upphörde 1964 varefter flertalet linjevårdar togs bort. De här vårdarna var ofta enkelt utformade med små vårdar i sten eller enkla träkors. Här i kvarter 3 finns ett par linjevårdar kvar.

Övrigt

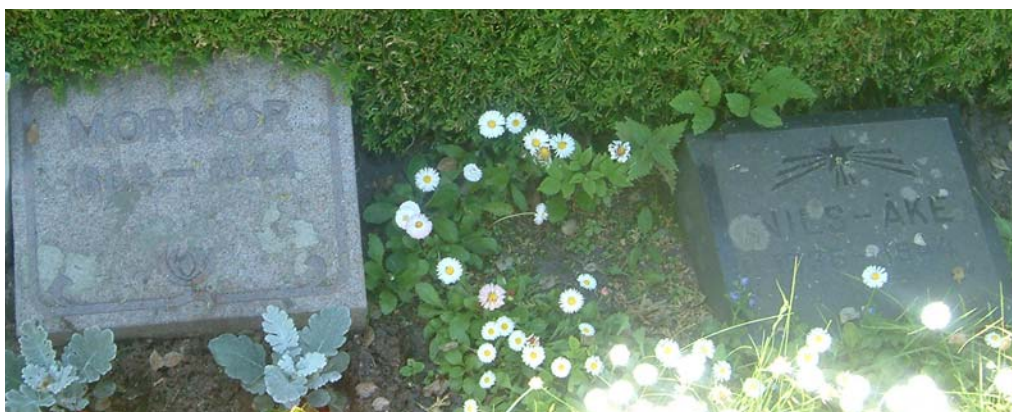
-

Exempel på järnkors, nr 533.

Nr 590 är ett exempel på modern vård.

Linjevårdar, nr 654 och 665.

Kulturhistorisk bedömning

En stor del av det kulturhistoriska värdet ligger i kvarterets struktur med dess häckar. Värdefullt är de kvarvarande linjegravar som finns. De minner om ett äldre begravningskick som sedan drygt 40 år inte längre används. Det är av vikt att de vårdar som finns kvar från linjevårdssystemet bevaras för att ordningen på gravläggningarna ska kunna följas.

Det finns två av de moderna vårdarna som har en titel. Dessa är Majoren och Kantorn.

Källor

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1 av 3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.

Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... 1760.

Faksimilutgåva 1993.

Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.

Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-

Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.

Kyrkobeskrivning för Kvillinge kyrka. Utgiven av Linköpings stiftsråds Kyrkobeskrivningsnämnd. 1970.

Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.

Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.

Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.

Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.

Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.

Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.

Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från 1703, 1727, 1866. Häradskarta från 1868-77

www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

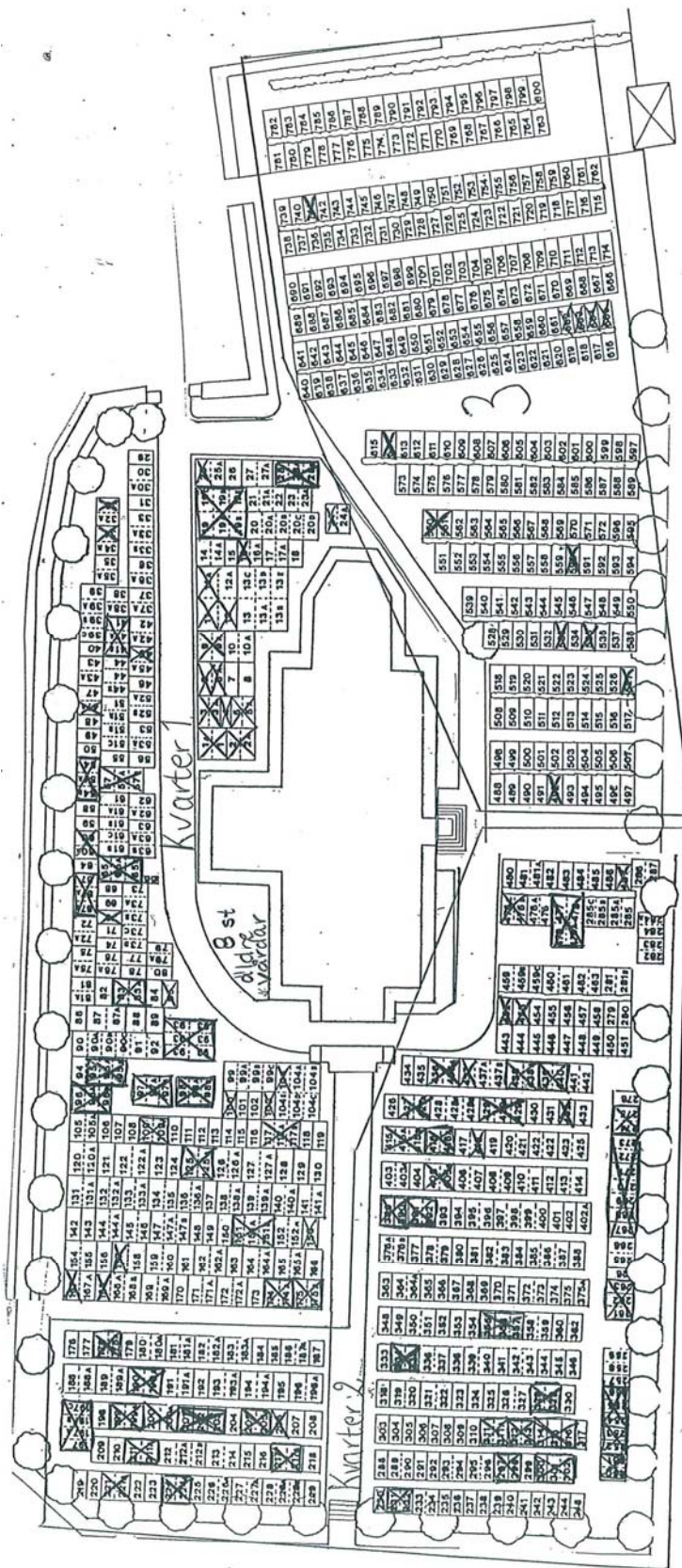
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m.m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m.m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Kville kyrkogård. Kulturhistoriskt intressanta gravvårdar markeras med ett X. Gravar med omgärdning markeras med en fyrkant.